

30 Μαρτίου 2013

Ο ρόλος του Μουσείου σήμερα και η πολιτιστική συμβολή του

Πολιτισμός / Μουσεία

Αναστασία Βουτσά, Εικαστικός - Μουσειολόγος

Η έννοια του πολιτισμού στην πιο απλοϊκή της έκφανση συνίσταται από όλα εκείνα τα επιμέρους στοιχεία που βοηθούν στην καλύτερευση της καθημερινής ζωής του ανθρώπου. Σχετίζεται άμεσα με τα επιτεύγματα του κάθε λαού σε επίπεδα υλικά και πνευματικά, δημιουργώντας με αυτό τον τρόπο το διαχωρισμό σε υλικό και πνευματικό πολιτισμό.

Συνοπτικά, τα δημιουργήματα ενός λαού που αποτελούν αποδεικτικά στοιχεία του πολιτισμού του και της ανάπτυξής του μέσα στο χρόνο μπορεί να είναι η γλώσσα, η γραφή, οι καθημερινές συνήθειες, τα ήθη και τα έθιμα, η θρησκεία, η κοινωνική και πολιτική οργάνωση, οι εργασίες και τα επαγγέλματα, η θρησκεία, οι τέχνες και οι επιστήμες, τα κείμενα, οι ιδέες και οι παραδόσεις. Τα στοιχεία αυτά του παρελθόντος που αποτελούν αφετηρία για την πορεία ενός λαού διαδίδονται μέσα στον χρόνο και διατηρούνται ως πολιτισμικά κειμήλια τόσο μέσα στη συνείδηση του ανθρώπου όσο και εμπράκτως μέσω της διαφύλαξης του υλικού πολιτισμού.

Κύριοι φύλακες των στοιχείων αυτών των διαφόρων πολιτισμών ήταν και είναι τα μουσεία, από την πρώτη τους ήδη εμφάνιση και δομή ως «cabinet de curiosites» μέχρι και σήμερα, ως σύγχρονοι φορείς της τέχνης και του πολιτισμού.

Το μουσείο του σήμερα έχει άμεση σχέση με τη δομή και την εξέλιξη της κοινωνίας την οποία επηρεάζει με τρόπο άμεσο και καθοριστικό. Για να το κατανοήσουμε πλήρως αυτό το γεγονός αρκεί να ανατρέξουμε στον ορισμό που δίνει το Διεθνές Συμβούλιο για τα Μουσεία (ICOM: International Council of Museums) για τα μουσεία ως ένα «μη κερδοσκοπικό, μόνιμο ίδρυμα στην υπηρεσία της κοινωνίας και της εξέλιξής της, ανοιχτό στο κοινό, το οποίο αποκτά, διατηρεί, ερευνά, επικοινωνεί και εκθέτει την απτή και άυλη κληρονομιά της ανθρωπότητας και του περιβάλλοντός της για λόγους εκπαίδευσης, μελέτης και διασκέδασης». Από τον παραπάνω ορισμό προκύπτει εύλογα το συμπέρασμα ότι στον πυρήνα της σύστασης του σύγχρονου μουσείου βρίσκεται ο ίδιος ο άνθρωπος και κατ' επέκταση η πολιτιστική του κληρονομιά. Ωστόσο η προσοχή του μουσείου δεν ήταν

πάντα στραμμένη στην ενίσχυση της σωστής σύστασης της κοινωνίας και βέβαια ο χαρακτήρας του δεν ήταν πάντα τόσο ανθρωποκεντρικός.

Για να εξετάσουμε όμως προσεκτικά τη διαδρομή του μουσείου μέσα στον χρόνο καλό θα ήταν να ξεκινήσουμε από την σημασία της λέξης «ΜΟΥΣΕΙΟ» από την αρχαιότητα ακόμη. Συγκεκριμένα η λέξη μουσείο στην αρχαία Ελλάδα σήμαινε «Τέμενος των Μουσών» και αποτελούσε χώρο διαλογισμού σχεδιασμένος έτσι ώστε να μπορεί να εμπνεύσει φιλοσοφικές συζητήσεις. Η λέξη μουσείο καθώς και ο αρχιτεκτονικός χώρος που χαρακτηρίζει είχε την ίδια σημασία και για τους Ρωμαίους.

Κατά τη διάρκεια του 15ου αιώνα η λέξη μουσείο αναβιώνει με σκοπό να περιγράψει την προσωπική συλλογή του Λορέντζο των Μεδίκων στην Ιταλία. Ωστόσο, η χρήση της λέξης έχει περισσότερο εννοιολογικό χαρακτήρα θα λέγαμε περιγράφοντας τη δραστηριότητα ενός ανθρώπου της συλλογής αντικειμένων παρά το ίδιο το κτήριο στο οποίο στεγάζονταν η συλλογή αυτή. Φτάνοντας στις απαρχές του 17ου αιώνα η λέξη βρίσκει δραστικά την δυναμική της στις περίφημες cabinet de curiosites (καμπίνες περιέργειας), τις πρώτες μορφές μουσείων που θυμίζουν έντονα το μουσείο όπως το ξέρουμε σήμερα.

Αναφορικά μιλάμε για έναν υποτυπώδη μουσειακό- εκθεσιακό χώρο όπου εκτίθονταν εκθέματα ποικίλων θεματικών ενοτήτων χωρίς όμως η έκθεσή τους να στοχεύει σε κάποιο εκπαιδευτικό σκοπό. Συγκεκριμένα, περιελάμβαναν αποκτήματα συλλεκτών οι οποίοι ανήκαν στην αριστοκρατία του Ευρωπαϊκού χώρου και μέσω της συλλογής αντικειμένων από διάφορα μέρη του κόσμου, στόχο

είχαν να επιδείξουν το κοινωνικό τους στάτους στους ανάλογους κύκλους της εποχής. Η πρώτη αυτή μορφή μουσείου, δεν καθιστούσε εφικτή την πρόσβαση στο ευρύ κοινό αλλά αντίθετα, απευθύνονταν σε μια κλειστεί ελιτίστικη κοινωνία στην οποία και μόνο επιτρέπονταν κάποιου είδους προσβασιμότητα.

Η πρώτη επίσημη αναφορά ενός μουσείου με δημόσιο χαρακτήρα τοποθετείται γύρω στα 1683 στο Πανεπιστήμιο του Κέιμπριτζ του Ηνωμένου Βασιλείου όπου εμφανίζεται το πρώτο εταιρικό σώμα που δέχεται ιδιωτική συλλογή, δημιουργεί τις απαραίτητες κτιριακές εγκαταστάσεις για να τη φιλοξενήσει και καταστεί επιτρεπτή την προσβασιμότητα του από το κοινό.

Τον 18ο αιώνα με τον Γαλλικό Διαφωτισμό, ξημερώνει στον Ευρωπαϊκό χώρο μια εποχή η οποία χαρακτηρίζεται από την δίψα για εγκυκλοπαιδικές γνώσεις και την περιέργεια για τόπους εξωτικούς. Μέσα σε αυτό το κλίμα της ανακάλυψης κάτι νέου γεννιούνται δύο από τα μεγαλύτερα μουσεία της Ευρώπης, το Βρετανικό Μουσείο στο Λονδίνο το 1759 και το Μουσείο του Λούβρου στο Παρίσι το 1793, των οποίων η σύσταση, η δομή, η λειτουργία και η αποστολή παραμένουν ως ένα μεγάλο βαθμό σταθερές μέσα στο χρόνο. Χαρακτηριστικά η σύσταση του Βρετανικού Μουσείου οφείλεται στην αποδοχή της υπευθυνότητας του κράτους για την προστασία και συντήρηση τριών συλλογών «... για την γενική χρήση και το όφελος του κοινού».

Παρατηρώντας αυτές τις εναλλαγές στην εννοιολογική ανάπτυξη του μουσείου καταλαβαίνουμε ότι η εξέλιξή του είναι σε άμεσο διάλογο με την ίδια την κοινωνία μέσα στην οποία το μουσείο σαν οργανισμός ζει και αναπτύσσεται. Σταδιακά από χώρος ο οποίος επιτρέπει την πρόσβαση σε ένα συγκεκριμένο κοινό μιας ελίτ κοινωνίας, ανοίγει της πόρτες του σε ένα ευρύτερο κοινό και συνεχίζει την εξέλιξή του στρέφοντας το μεγαλύτερο μέρος του ενδιαφέροντος του προς το όφελος του κοινού, πράγμα που κάνει το μουσείο στις μέρες μας καθαρά ανθρωποκεντρικό.

Πολλοί θεωρητικοί επιστήμονες του κλάδου της μουσειολογίας, αναφέρονται στο μουσείο ως χώρο όπου οι άνθρωποι μπορούν να αναπτύξουν τις γνώσεις του και να αλλάξουν ραγδαία τις πεποιθήσεις τους. Το γεγονός αυτό φυσικά οφείλει να έχει θετικό αντίκτυπο στον τρόπο με τον οποίο το μουσείο μπορεί και συμβάλει στην ευημερία της κοινωνίας στο σύνολό της και εδώ ακριβώς βρίσκεται η σημασία του κοινωνικού ρόλου του μουσείου.

Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι ο ρόλος του ίδιου του μουσείου αποτελείται από πολλές και διαφορετικές πτυχές. Από την πρώτη απλοϊκή μορφή που είχε ως χώρος όπου στεγάζονταν οι άνθρωποι του πνεύματος προκειμένου να οδηγηθούν στην έμπνευση, πέρασε σε χώρο συλλογής και φύλαξης αντικειμένων του υλικού

πολιτισμού μείζονος σημασίας μέχρι που σήμερα τείνει να αποτελεί έναν χώρο με έντονο εκπαιδευτικό χαρακτήρα ο οποίος προσπαθεί με κάθε τρόπο να διαφυλάξει αφενός τα κατάλοιπα της πολιτισμικής κληρονομιάς του ανθρώπου αλλά πολύ περισσότερο να εκπαιδεύσει τους ίδιους τους ανθρώπους δίνοντάς του ερεθίσματα να σκέφτονται, να δρουν και να εξελίσσονται.

Ο κοινωνικός ρόλος βέβαια του μουσείου, δεν μπορεί να έχει αποτελέσματα και μάλιστα άμεσα σε μεμονωμένα άτομα, αλλά σε ένα κοινωνικό σύνολο το οποίο έχει τις κατάλληλες υποδομές για να δεχτεί αυτή την αλλαγή. Με λίγα λόγια, το μουσείο δεν προσπαθεί να πάρει τη θέση της οικογένειας και του σχολείου στην εκπαίδευση του ανθρώπου, αλλά προσπαθεί να συμβάλει στη καλή κατανόηση των θεμάτων του πολιτισμού ο οποίος αποτελεί την ιστορία του ίδιου του ανθρώπινου είδους και της εξέλιξής του.

Πηγή: http://artsantiquesmagazine.blogspot.gr/2013/02/blog-post_12.html

<http://bit.ly/14I5d5T>